

Ivan Macut
EKUMENSKA POVELJA (CHARTA OECUMENICA)
Prikaz i tumačenje
Ecumenical Declaration (Charta Oecumenica)
Representation and interpretation

UDK: 261.8
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 4/2013.

Sažetak

Charta Oecumenica potpisana je 22. travnja 2001. god. u Strasbourgu. Potpisali su je dvojica predsjednika kardinal Miloslav Vlk (CCEC) te mitropolit Jérémije (KEK). Dokument sadržava uvod i tri tematska dijela: 1. Vjerujemo u jednu svetu, katoličku i apostolsku Crkvu; 2. Na putu prema vidljivom jedinstvu crkava u Europi; 3. Naša zajednička odgovornost u Europi.

U uvodu se kaže kako dokument nema učiteljsko-dogmatski niti crkveno-pravni značaj. U prvom tematskom dijelu govori se o zajedničkom temelju, a to je ispovijest vjere prema Nicejsko-carigradskom saboru (381.). Unatoč tome, među crkvama, ipak, postoje različita poimanja o tome koja je crkva ona prava. U prvom se dijelu, nadalje, ističe i uzajamno priznavanje krštenja te se govori o euharistijskom zajedništvu. Drugi dio sastoji se od nekoliko poglavlja. Prvo je poglavlje posvećeno temi: Zajedno naviještati evanđelje. Naviještanje evanđelja ne smije biti obilježeno sebičnim interesima, nego mora biti prožeto ljubavlju prema čovjeku. obraćenje drugih ne smije biti potaknuto teškim materijalnim stanjem ljudi, nego je ono rezultat slobodne odluke. Dokument, nadalje, kaže kako kršćani trebaju uvidjeti da jedni drugima nisu neprijatelji, nego smo svi braća u Kristu. Crkve moraju zajedno djelovati, moliti te nastaviti međusobne dijaloge na svim razinama. Treći dio dokumenta u prvoj temi govori o tome kako je potrebno da crkve u Europi pomognu kako bi se razvilo političko i etičko jedinstvo. Kulturološku, nacionalnu i vjersku raznolikost crkve doživljavaju kao bogatstvo te je zato potrebno

nastaviti dijalog sa židovima, islamom te ostalim svjetskim religijama i drugačijim svjetonazorima.

Iz dokumenta jasno proizlazi kako dijalog nema alternativu te je s njim potrebno i nastaviti. Uz dijalog, tu je i zajednička molitva i zajedničko djelovanje na svim područjima ljudskog života. Sve ovo može ubrzati proces ujedinjenja crkava koje su već jedno u Kristu.

Ključne riječi: Charta oecumenica, KEK, CCEC, crkve u Europi, jedinstvo.

UVOD

Svi oni koji su, više ili manje, zainteresirani za ekumenska pitanja, a među kojima je, zasigurno, najvažnije buduće vidljivo jedinstvo Crkve, barem su čuli, a možda i pročitali, vrlo kratki dokument koji je 22. travnja 2001. god. objavljen u Strasbourgu. Naslov je dokumenta *Ekumenska povelja (Charta Oecumenica) - Smjernice za rast suradnje među crkvama u Europi*,¹ a plod je zajedničkog rada *Konferencije europskih crkava (KEK)*² i *Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE)*.³

Kao i svaki drugi ekumenski dokument, tako i ovaj, ima svoju povijest, tj. razlog svog nastanka, a isto tako ima i bitnost za budući suživot razjedinjenih kršćanskih crkava. U ovom se radu želimo ukratko pozabaviti s jedne strane, razlogom nastanka ovog dokumenta te ga s druge, kratko protumačiti, kako bismo mogli vidjeti koja bi bila njegova bitnost za budućnost crkava,

¹ U ovom se radu služimo tekstem dokumenta koji je objavljen u časopisu *Il Regno – documenti*, 9 (2001.), str. 315-318. Inače, tekst je Povelje preveden i na hrvatski jezik. O tome vidi: Dokumenti, br. 129, KS, Zagreb 2002. (Predgovor i teološko tumačenje napisao je prof. Jure Zečevića (str. 5-57), a tekst Povelje nalazi se na kraju (str. 59-77.).

² *Konferenciju europskih crkava (KEK)* sačinjava oko 126 europskih crkava, a tu spadaju velika većina pravoslavnih, reformiranih, anglikanskih, liberalnih i staro-katoličkih crkava u Europi. Od lipnja 2012. god. KEK ima novoga glavnog tajnika pastora Guyja Liagrea, predsjednika *Ujedinjenih belgijskih protestantskih crkava*. Treba reći kako je 2008. god. Ruska pravoslavna crkva istupila iz *Konferencije europskih crkava (KEK)*. Naime, središnji odbor KEK-a odbio je prihvatiti zahtjev za članstvo Estonske pravoslavne crkve, koja je autonomna crkva, a nastala je 1993. god. te je, također, povezana s Moskovskim patrijarhatom, dok je, s druge strane, 2007. god., isti taj odbor prihvatio zahtjev za učlanjenjem Estonske apostolske pravoslavne crkve, koju je 1996. god. ustanovio Carigradski patrijarhat, a koju Moskva ne priznaje.

³ *Vijeće europskih biskupskih konferencija (CCEE)* čine biskupske konferencije Katoličke crkve u Europi.

a pogotovo za budućnost crkava u Europi. Kao što se u XVI. stoljeću upravo na tom istom kontinentu dogodila nesretna podjela koja je uzrokovala razjedinjenje i podjelu zapadnog kršćanstva, a nakon toga misionari su te podjele raširili cijelim svijetom, vjerujemo da bi s istoga tog mjesta mogli (i trebali!) doći i konkretni poticaji za ponovno ujedinjenje, ne samo zapadnog, nego sveopćeg kršćanstva.

Svakako, činjenica je da dokle god se razjedinjeni kršćani ponovno ne ujedine te ne postanu doista i vidljivo *jedna Crkva*, sva naša pastoralna i misionarska nastojanja pomalo gube na vjerodostojnosti. Stoga, pitanje ujedinjenja razjedinjenih crkava nije samo teološko, nego i praktično, ali i općekršćansko pitanje koje nikoga tko želi doista izvršiti Gospodinovu zapovijed: "Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane, do svršetka svijeta" (Mt 28, 19-20), niti može, niti smije, ostaviti ravnodušnim.

Ovaj dokument ima za cilj približiti razjedinjene kršćanske crkve te mu upravo to daje na bitnosti. Upravo zbog toga potrebno se pobliže s njim upoznati, kao i s njegovim nastankom i sadržajem, tj. želimo vidjeti koje nam perspektive otvara te gdje nas, kao takav, može u budućnosti dovesti.

1. NASTANAK DOKUMENTA

Više je nego očito kako se ekumenski pokret, tj. težnja za ujedinjenjem razjedinjenih kršćana, već duže vremena nalazi u krizi. Naime, očito je kako do ostvarenja cilja (tj. ujedinjenja) još dugo vremena neće doći. Međutim, problemi se javljaju, također, i u suživotu razjedinjenih kršćana. Upravo je to razlog zbog čega je Drugi ekumenski europski susret u Grazu (Austrija), od 23. do 29. lipnja 1997. god., pred europske crkve, kao prioritet, postavio izradu zajedničkog dokumenta koji ima za cilj pomoći bilo crkvama u Europi, bilo njihovim vođama i članovima, kako bi mogli poraditi na međusobnim odnosima u ekumenskom duhu.⁴

⁴ Usp. *Riconciliazione. Dono di Dio, sorgente di vita nuova*, u: *Documenti della Seconda Assemblea ecumenica europea di Graz*, Graziano Lingua (ur.), Pazzini Editore, Verucchio, 1998., str. 57.

I više je nego jasno kako ova preporuka pretpostavlja da crkve u Europi doista imaju potrebu za jednim takvim dokumentom koji bi im bio od pomoći, te koji bi im pokazao smjernice za budućnost. Ovu su potrebu priznale i same crkve u Europi kad su na svojim sjednicama, bilo CCEE bilo KEK odlučile podržati dokument te su na zajedničkoj sjednici CCEC-KEK u Rimu, od 19. do 22. veljače 1998. god., preporučile svojim vlastitim organizacijama da zajedničkim snagama nastave raditi na tom bitnom dokumentu. Jedan od zaključaka tog sastanka upućivao je na to da zajednička komisija CCEC-KEK ne žele napisati još jedan od dokumenata u nizu koji će brzo biti zaboravljen, kao što je to sudbina, nažalost, mnogih ekumenskih dokumenata.⁵

Prvi je nacrt dokumenta 1999. god. poslan crkvama u Europi, koje su pozvane na razmišljanje o tom dokumentu te da u razumnom roku (do 1. rujna 2000. god.) dostave svoje opaske na sami tekst. Na sjednici od 3. do 6. veljače 2000. god., komisija sastavljena od članova CCEE-a i KEK-a, pozitivno je ocijenila i prihvatila sami nacrt. Do 30. rujna 2000. god. u Ženevu je, s jedne strane, pristiglo 75 reakcija crkava koje su povezane s KEK-om, dok je, s druge strane, 20 biskupskih konferencija poslalo svoj službeni odgovor. Broj pristiglih odgovora svjedoči nam o zainteresiranosti crkava u Europi kako bi se izradio jedan takav bitni dokument.⁶

Drugi je nacrt predstavljen 2001. god. Na sjednici u Portu (Portugal), od 26. do 29. siječnja 2001. god. komisija CCEC-KEK razgovarala je o drugom nacrtu te ga je na koncu potpisala na ekumenskom susretu 22. travnja 2001. god. u Strasbourgu.⁷ U nedjelju 22. travnja, dvojica predsjednika, kardinal Miloslav Vlk (CCEC) te mitropolit Jérémije (KEK), potpisali su *Ekumensku*

⁵ Usp. V. IONITA, *La genesi della Charta Oecumenica*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, a cura del Consiglio delle Chiese cristiane di Milano, Claudiana – Elledici, Torino, 2003², str. 42-43.

⁶ Usp. *Isto*, str. 45-48.

⁷ O događajima koji su se dogodili na tom susretu u Strasbourgu i oko potpisivanja samog dokumenta, vidi V. IONITA – S. NUMICO, *La firma della Charta Oecumenica: Strasbourg 2001*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, a cura del Consiglio delle Chiese cristiane di Milano, Claudiana – Elledici, Torino, 2003², str. 53-61.

povelju te su je stavili na raspolaganje crkvama u Europi kao temeljni tekst na temelju kojega će dalje raditi. Dana 30. travnja 2001., tajnici CECC-a i KEK-a tekst su službeno uputili svim crkvama u Europi te su nadodali popratno pismo u kojem izražavaju svoju radost što im mogu i službeno uputiti konačni tekst pod naslovom *Ekumenska povelja - Smjernice za rast suradnje među crkvama u Europi*.

2. SADRŽAJ DOKUMENTA

138

Nakon što smo u nekoliko poteza opisali nastanak dokumenta, potrebno ga je, prije nego li ga protumačimo, ukratko sadržajno predstaviti. Dokument sadržava uvod te tri tematska dijela.

2.1. Uvod

U uvodu se izražava zahvalnost Trojedinom Bogu koji vodi naše korake prema sve intenzivnijem zajedništvu. Kristova molitva sadržana u Ivanovu evanđelju, u 17. poglavlju, potiče nas da se ne smijemo zadovoljiti trenutnim stanjem, jer cilj još nije postignut: "Svjesni svoje krivnje i spremni na obraćenje moramo nastojati prevladati podjele koje još postoje među nama, da bismo zajednički naviještali, na vjerodostojan način, poruku evanđelja među narodima."⁸ Crkve u Europi se žele: »Evanđeljem zauzimati za dostojanstvo ljudske osobe, stvorene na Božju sliku, i kao crkve zajednički pridonijeti pomirenju naroda i kultura."⁹

U uvodu se nalazi još jedna vrlo bitna napomena. Naime, taj dokument nema učiteljsko-dogmatski niti crkveno-pravni značaj. On želi više biti poticaj za crkve u Europi da na temelju tog dokumenta, same na području na kojem djeluju, izrade vlastite smjernice.¹⁰

⁸ *Charta Oecumenica*, u: *Il Regno-doc.*, str. 315.

⁹ *Charta Oecumenica*, str. 315.

¹⁰ Usp. *Charta Oecumenica*, str. 315.

2.2. Vjerujemo u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu

Ovo je ujedno i najkraće poglavlje dokumenta. Dokument na samom svom početku želi ispovjediti zajedničku vjeru svih kršćana: "Evandjeljem Isusa Krista, kako je posvjedočeno u Svetom pismu i izraženo u ekumenskom Nicejsko-carigradskom vjerovanju (381.), vjerujemo u Trojedinog Boga: Oca, Sina i Duha Svetoga."¹¹ Crkve u Europi žele ovo zajedništvo u vjeri, koje je dar Božji, učiniti vidljivim. Ipak, crkve ispovijedaju kako ovo nije dovoljno da bi se uspostavilo vidljivo jedinstvo. Postoje i razlike koje nas još razjedinjuju: "Prvenstveno o Crkvi i njezinu jedinstvu, o sakramentima i službama. S time se ne smijemo pomiriti."¹²

Kako bi se uspjele nadvladati podjele, crkve se obvezuju: a) slijediti apostolsku opomenu Poslanice Efežanima (4, 3-6) i ustrajno nastojati oko zajedničkog razumijevanja Kristove spasenjske poruke u evanđelju; b) u snazi Duha Svetoga raditi na ostvarivanju vidljivog jedinstva Crkve Isusa Krista u jednoj vjeri, koje nalazi svoj izraz u uzajamno priznatom krštenju i u euharistijskom zajedništvu, kao i u zajedničkom svjedočanstvu i službi.¹³

2.3. Na putu prema vidljivom jedinstvu crkava u Europi

Drugi dio dokumenta sastoji se od pet tema. Prva je tema: *Zajednički naviještati evanđelje*. Crkve su svjesne i jasno kažu: "Najvažnija zadaća crkava u Europi jest zajednički naviještati evanđelje."¹⁴ Kako bi se to i ostvarilo, crkve se obvezuju da će, s jedne strane, izbjegavati opasnosti od novih podjela kroz dijalog i suradnju s drugim crkvama, te, s druge, dopustiti ljudima da se sami, na temelju svoje vlastite savjesti, a ne na temelju izvanjskih pritisaka ili pod utjecajem materijalnih dobara, slobodno odluče o vjerskoj pripadnosti.

Druga je tema: *Ići u susret jedni drugima*. Crkve u Europi obvezuju se da će u duhu Evanđelja zajedno preraditi povijest kršćanskih crkava, koja je, nažalost, bila obilježena i krvavim sukobima što je naškodilo vjerodostojnosti kršćanskog

¹¹ *Charta Oecumenica*, str. 316.

¹² *Charta Oecumenica*, str. 316.

¹³ *Usp. Charta Oecumenica*, str. 316.

¹⁴ *Charta Oecumenica*, str. 316.

svjedočenja. Osim toga, potrebno je prepoznati i priznati duhovne darove različitih kršćanskih tradicija, te biti spremni učiti jedni od drugih i na taj način omogućiti da jedni druge obogaćujemo. Stoga se crkve u Europi obvezuju da će: a) “nadilaziti samodostatnost i uklanjati predrasude, tražiti uzajamno susretanje te biti raspoložive jedne za druge”; b) “promicati ekumensku otvorenost i suradnju u kršćanskom odgoju, u prvotnoj i permanentnoj teološkoj naobrazbi i u istraživanju.”¹⁵

Zajednički djelovati, treća je tema ovoga poglavlja. Crkve priznaju kako se ekumenizam živi na više razina. Već sada mnogobrojni kršćani imaju vlastito životno iskustvo ekumenizma, bilo kroz prijateljstva, radne kolege, a na poseban način u mješovitim brakovima. Na europskom je nivou potrebno: “Jačati suradnju između Konferencije europskih crkava (KEK) i Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE) te i dalje održavati ekumenske skupove.”¹⁶ Stoga se crkve obvezuju: a) “zajednički djelovati na svim razinama crkvenog života, gdje za to postoje preduvjeti i gdje se tome ne protive razlozi vjere ili veće svrsishodnosti”; b) “štititi prava manjina i pomoći uklanjanju nesporazuma i predrasuda između većinskih i manjinskih crkava u našim zemljama.”¹⁷

Četvrta tema naslovljena je: *Zajedno moliti*. Crkve u Europi prepoznaju kako i danas postoje težnje da se molitvom i bogoslužjem produbi duhovno zajedništvo između crkava te da se moli za vidljivo jedinstvo Crkve. Osobito bolan znak podjele među mnogim kršćanskim crkvama, ističu crkve u Europi, jest nepostojanje euharistijskog zajedništva. Iako u nekim crkvama postoji određena suzdržanost u pogledu zajedničkih ekumenskih molitvenih susreta, ipak, ekumenska bogoslužja, a Očenaš na poseban način, obilježavaju kršćansku duhovnost.¹⁸ Stoga se crkve obvezuju: a) “moliti jedni za druge i za kršćansko jedinstvo”; b) “poznavati i učiti cijeniti bogoslužja te ostale oblike duhovnog života drugih crkava te ići ususret euharistijskom zajedništvu kao cilju.”¹⁹

¹⁵ *Charta Oecumenica*, str. 316.

¹⁶ *Charta Oecumenica*, str. 316.

¹⁷ *Charta Oecumenica*, str. 316.

¹⁸ *Usp. Charta Oecumenica*, str. 317.

¹⁹ *Charta Oecumenica*, str. 317.

Posljednja tema ovoga poglavlja nosi naslov: *Nastaviti dijaloge*. Crkve polaze od činjenice kako naše zajedničko polazište u Kristu ima veće značenje od naših međusobnih razlika, bilo na teološkom bilo na etičkom planu. Postoje i razlike koje su dar, ali i razlike koje stvaraju podjele, posebice u etičkim pitanjima i u crkveno-pravnim odrednicama koje su, uz povijesne i kulturološke razloge, dovele do razlaza među crkvama.²⁰ Stoga kako bi se ekumensko zajedništvo produbilo, crkve smatraju kako se: “Bezuvjetno moraju nastaviti nastojanja oko konsenzusa u vjeri. Bez jedinstva u vjeri nema punoga crkvenog zajedništva. Dijalog nema alternative.” Zato se crkve obvezuju: a) “savjesno i intenzivno nastaviti dijalog među našim crkvama na različitim crkvenim razinama kao i ispitati koje rezultate dijaloga crkveni autoriteti mogu i trebaju proglasiti obvezatnim”; b) “u sporovima, osobito kada u pitanjima vjere i etike prijeti podjela, tražiti razgovor i o tim pitanjima raspravljati zajedno u duhu evanđelja.”²¹

2.4. Naša zajednička odgovornost u Europi

Treći dio dokumenta sastavljen je od šest tema. Naslov je prve teme: *Suoblikovati Europu*. Crkve u Europi drže kako je Europa, s jedne strane, oblikovana na temelju pretežno kršćanskih obilježja, dok s druge strane, zbog toga što su kršćani zakazali, učinili su mnogo zla te za to crkve priznaju svoju suodgovornost i mole Boga i ljude za oprost. Nadalje, crkve potiču ujedinjenje europskog kontinenta. Europa bi trebala u kršćanskoj duhovnoj baštini pronalaziti snagu za svoje vlastito obogaćenje.²² Crkve se zauzimaju za: “Humanu i socijalnu Europu, u kojoj vrijede ljudska prava i temeljne vrednote mira, pravde, tolerancije, sudjelovanja i solidarnosti.” Nadalje, naglašavaju: “Poštovanje života, vrijednost braka i obitelji, prvenstvo zauzimanja za siromašne, raspoloživost za oprost i u svemu milosrđe.”²³ Stoga se crkve obvezuju: a) »sporazumijevati se jedni s drugima o sadržajima i ciljevima naše društvene odgovornosti i što je moguće više zajednički

²⁰ Usp. *Charta Oecumenica*, str. 317.

²¹ *Charta Oecumenica*, str. 317.

²² Usp. *Charta Oecumenica*, str. 317.

²³ *Charta Oecumenica*, str. 317.

zastupati želje i viđenja crkava prema sekularnim europskim institucijama”; b) “braniti temeljne vrednote od svih napada”; c) “oduprijeti se svakom pokušaju zlouporabe religije i crkve u etničke ili nacionalističke svrhe.”²⁴

Pomirivati narode i kulture, sljedeća je tema ovog poglavlja. Crkve u Europi viševrsnost regionalnih, nacionalnih, kulturnih i religioznih tradicija promatraju kao bogatstvo Europe. Zadaća je Crkve da služi pomirenju naroda i kultura te da prosuđuje i rješava politička i socijalna pitanja u duhu Evanđelja. Crkve žele biti promicatelji procesa demokratizacije u Europi te osuđuju svaki oblik nasilja. Nadalje, crkve se zauzimaju za migrante, izbjeglice i azilante u Europi da se s njima ophodi na način dostojan čovjeka.²⁵ Kako bi to postigle, crkve se obvezuju: a) “suprotstaviti se svakom obliku nacionalizma koji vodi ugnjetavanju drugih naroda i nacionalnih manjina i zauzimati se za nenasilna rješenja”; b) “jačati položaj i jednakopravnost žena u svim područjima života te promicati pravedno zajedništvo žena i muškaraca u Crkvi i društvu.”²⁶

Treća tema naslovljena je: *Očuvanje stvorenoga*. Crkve u Europi ispovijedaju, s jedne strane, da je Bog sve stvorio, dok, s druge strane, iskazuju strah i bojazan zbog iskorištavanja zemlje ne brinući o budućim naraštajima. Zato crkve smatraju kako: “U odgovornosti pred Bogom moramo zajednički učiniti da se ostvaruju i da se dalje razvijaju kriteriji za ono što ljudi znanstveno i tehnološki mogu, ali etički ne smiju činiti. U svakom slučaju, pred onim što je tehnički ostvarivo, prednost mora imati jedinstveno dostojanstvo svakog čovjeka.”²⁷ Kako bi se približile zadanom cilju, crkve se obvezuju: a) “dalje razvijati stil života, u kojemu ćemo, nasuprot vladavini ekonomskih i potrošačkih prisila, vrednovati odgovornu i primjerenu kvalitetu života”; b) “podupirati crkvene organizacije za zaštitu okoliša i ekumenske mreže u njihovoj odgovornosti za očuvanje stvorenja.”²⁸

Četvrta je tema: *Produbljivati zajedništvo sa židovstvom*. Crkve priznaju kako su Židovi naša braća i sestre: “Njihovo je posinstvo, i Slava, i Savezi, i zakonodavstvo, i bogoštovlje, i obećanja; njihovi su i oci, od njih je po tijelu i Krist” (Rim 9,

²⁴ *Charta Oecumenica*, str. 317.

²⁵ *Usp. Charta Oecumenica*, str. 317.

²⁶ *Charta Oecumenica*, str. 317.

²⁷ *Charta Oecumenica*, str. 318.

²⁸ *Charta Oecumenica*, str. 318.

4-5). Crkve, stoga, žale i osuđuju sve pojave antisemitizma te mole za oprostjenje za antijudaizam s kršćanske strane i mole za pomirenje.²⁹ Crkve se obvezuju: a) “suprotstavljati se svim oblicima antisemitizma i antijudaizma u crkvi i društvu”; b) “tražiti i intenzivirati dijalog s našim židovskim sestrama i braćom na svim razinama.”³⁰

Peta je tema naslovljena: *Njegovati odnose s islamom*. “Muslimani stoljećima žive u Europi. Oni u nekim europskim zemljama čine jake manjine. Pri tome je bilo i ima mnogo dobrosusjedskih kontakata između muslimana i kršćana, ali i izrazitih suzdržanosti i predrasuda na objema stranama. One poživaju na bolnim iskustvima tijekom povijesti i u najnovijoj prošlosti.”³¹ Crkve žele pojačati međusobne susrete na svim razinama, a osobito preporučuju razgovore o vjeri u jednoga Boga te o ljudskim pravima. Crkve se obvezuju da će: a) “muslimane susretati s poštovanjem”; b) “s muslimanima surađivati oko zajedničkih pitanja.”³²

Na koncu, posljednja tema naslovljena je: *Susret s ostalim religijama i svjetonazorima*. Europa je obilježena pluralnošću vjerskih i svjetonazorskih uvjerenja. U Europi su, s jedne strane, sve više prisutne istočne religije i nove religijske zajednice, dok, s druge strane, postoje i oni koji odbacuju kršćansku vjeru ili se prema njoj odnose ravnodušno ili slijede druge svjetonazore.³³ Crkve u Europi žele: “Ozbiljno uzeti kritička pitanja koja nam se postavljaju i zajedno nastojati oko pravedne rasprave.”³⁴ Da bi to postigle, crkve u Europi obvezuju se: a) “priznavati slobodu vjere i savjesti čovjeka i zajednice te se zauzimati da svi smiju prakticirati svoju vjeru ili svjetonazor u okviru važećega prava, pojedinačno i skupno, privatno i javno”; b) “biti otvorene za razgovor sa svim ljudima dobre volje, rješavati zajednička pitanja i svjedočiti im kršćansku vjeru.”³⁵

Dokument je zaključen sljedećim riječima: “Isus Krist, Gospodin jedne Crkve, naša je najveća nada za pomirenje i mir. U njegovo ime želimo nastaviti zajednički put u Europi. Pomogao

²⁹ Usp. *Charta Oecumenica*, str. 318.

³⁰ *Charta Oecumenica*, str. 318.

³¹ *Charta Oecumenica*, str. 318.

³² *Charta Oecumenica*, str. 318.

³³ Usp. *Charta Oecumenica*, str. 318.

³⁴ *Charta Oecumenica*, str. 318.

³⁵ *Charta Oecumenica*, str. 318.

nam Bog svojim Duhom Svetim. Kao predsjedavajući Konferencije europskih crkava i Vijeća europskih biskupskih konferencija preporučujemo ovu Ekumensku povelju kao temeljni tekst svim crkvama i biskupskim konferencijama Europe na prihvaćanje i ostvarivanje prilagođeno svome vlastitome kontekstu.”³⁶

3. KRATKO TEOLOŠKO TUMAČENJE

Nije tajna da postoji dobar dio teologa koji javno izražavaju svoju zabrinutost za sadašnje ekumensko stanje. Naime, prema jednom dijelu teologa ekumenizam je ušao u kritičnu fazu. Nakon zamaha na ekumenskom putu koji se dogodio nakon Drugoga vatikanskog sabora, te nakon međusobnog približavanja kršćana, sljedeći logični korak bio je ujedinjenje razjedinjenih crkava. Međutim, očito je kako taj korak još nije napravljen te danas, kod određenog dijela teologa na ekumenskoj sceni prevladava razočaranje.³⁷ Osim tog razočaranja, jedan dio teologa smatra kako je *Ekumensko vijeće crkava* (EVC) prestalo biti pokretačka snaga koja gura ekumenski pokret naprijed. Tako protestantski teolog F. Ferrario smatra kako se posljednji pravi impuls, i to uz pomoć Katoličke crkve, koji je došao iz Ženeve dogodio davne 1982. god., s dokumentom o krštenju, euharistiji i ministeriju, nazvan BEM (*Baptism, Eucharist, Ministry*).³⁸

³⁶ *Charta Oecumenica*, str. 318.

³⁷ Usp. J. LAUSTER, *Ecclesiologia ed esperienza religiosa. Aspetti fondamentali ed ecumenici*, u: *Studi ecumenici*, 29 (2011.) str. 227. Njemački luteranski teolog Lauster misli kako je ekumenizam u posljednje vrijeme u krizi jer je ekleziologija u krizi. Naime, velika razilaženja između katolika i pravoslavaca, a potom između katolika i protestanata, nastala su zbog borbe oko shvaćanja Crkve. Jednostavno rečeno, pravoslavna je ekleziologija, iznad svega, realizacija božanske svetosti koja se očituje u slavljenju i čašćenju te iste božanske svetosti. Katolička je ideja: Crkva kao institucija. Protestanti shvaćaju Crkvu kao *creatura verbi*. Krist je prisutan ponajprije unutar vjernika. Rješenje koje predlaže ovaj teolog nalazi se, ponajprije, u upoznavanju drugoga, upoznavanju njegove ekleziologije, te, na koncu, u shvaćanju temeljnih istina njegovih dogmi. Kad to učinimo, moći ćemo reći kako nas ono temeljno ujedinjuje, a samo izričaji razdvajaju. Usp. *Isto*, str. 232-233.

³⁸ F. FERRARIO, *La Charta Oecumenica e il dialogo tra le confessioni, oggi*, u: F. FERRARIO, *Tra crisi e speranza. Contributi al dialogo ecumenico*, Claudiana, Torino, 2008., str. 185-186. Ferrario smatra kako je danas glavna pokretačka snaga ekumenskog pokreta Katolička crkva. Naime, svojim impresionirajućim bilateralnim razgovorima, analizama dokumenata, itd., Katolička se crkva profilirala kao jedina konfesija koja je danas u stanju na svjetskoj razini voditi i usmjeravati ekumenski put. Usp. *Isto*, str. 186.

Iako je, kako smo već rekli, ekumenizam ušao u stanovitu krizu, ipak, potrebno je priznati kako se još vode ekumenski dijalozi i to na svim razinama. Stoga, nada da će cilj jednom biti postignut, uz Božju pomoć, nije se ugasila. Crkve ulažu napore kako bi se međusobno približile te kako bi napravile odlučujuće korake prema međusobnom ujedinjenju. Dokument *Charta Oecumenica* zasigurno može u tim nastojanjima doprinijeti te može biti poticaj za crkve u Europi, ali i šire.

3.1. Uvod

Kratki *uvod* na početku od iznimne je bitnosti za shvaćanje dokumenta. Naime, u njemu se izražavaju osnovne smjernice kojima su se komisije vodile te govori o naravi i ulozi dokumenta u životu crkava. Crkve u Europi svjesne su da je sadašnje stanje, zasigurno, bolje nego prije, ali ono i dalje nije zadovoljavajuće jer potpuno i vidljivo jedinstvo nije postignuto. Kako bi crkve bile vjerodostojne u svom navjestiteljskom djelovanju, moraju poraditi i postići jedinstvo. Ovaj dokument, s jedne strane, želi potaknuti crkve u Europi da na temelju *aggiornamenta* same formuliraju dodatke za svoje područje na kojem djeluju, te s druge strane, ističe se kako dokument nema učiteljsko-dogmatski niti crkveno-pravni značaj.³⁹ Stoga, *Charta oecumenica*: “Ima za cilj naznačiti jedan ekumenski *ethos* kako bi stvorio preduvjete i potaknuo crkve i crkvene zajednice u Europi na put prema sve većem vidljivom jedinstvu.”⁴⁰

3.2. Vjerujemo u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu

Crkve u Europi u ovom dokumentu polaze od zajedničkog temelja, a to je isповijest vjere prema Nicejsko-carigradskom saboru (381.). Ipak, kada je riječ o Crkvi, potrebno je reći kako je pitanje shvaćanja Crkve dosta problematično, tj.

³⁹ G. Larentzakis smatra da, iako dokument nema dogmatskog niti pravnog značenja, ipak, ozbiljnost je dokumenta jasna i očita. Osim toga, ako netko nije otvoren za dijalog i ekumenizam, nema tog jezika ili formula koje mogu pomoći. Usp. G. LARENTZAKIS, *Crediamo “la Chiesa, una, sancta, cattolica e apostolica”*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D’EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, str. 68.

⁴⁰ P. GAMBERINI, *La Charta Oecumenica. Presentazione e commento*, u: *Rassegna di teologia*, 45 (2004.) str. 7.

svaka strana posjeduje svoju viziju *prave Crkve*. I dokument *Charta Oecumenica* priznaje kako: “Postoje različita shvaćanja, prvenstveno o Crkvi [...]” Nije potrebno govoriti kako katolička, protestantska i pravoslavna strana imaju svoje vlastite poglede na sami pojam Crkve i o tome koja je, crkva, zapravo, ona *prava*. Prisjetimo se samo ukratko kako je 2000. god. Katolička crkva izdala dokument *Dominus Iesus*, u kojem izričito u broju 17. kaže: “Postoji dakle jedna jedina Kristova Crkva, koja se nalazi u Katoličkoj crkvi, kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi u zajedništvu s njim. [...] S druge strane, crkvene zajednice koje nisu očuvale valjani episkopat te izvornu i cjelovitu bit euharistijskog otajstva, nisu crkve u pravome smislu.”⁴¹ W. kard. Kasper, bivši predsjednik *Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana* priznaje kako je ova izjava izazvala nemalu bol i žalost kod protestanata. Međutim, očito je kako svaka konfesija ima svoje vlastito, bilo viđenje crkve bilo teološkog tumačenje njezine stvarnosti te, nastavlja kardinal, ova različita stajališta nije lako nadići. Utjeha je u tome što postoje određene dodirne točke, zaključuje Kasper.⁴²

Osim ovoga, potrebno je izdvojiti još dva elementa, a koji nam se čine od iznimne bitnosti za ekumenski napredak crkava u Europi: *uzajamno priznavanje krštenja te euharistijsko zajedništvo*.

Što se tiče uzajamnog priznavanja sakramenta krštenja, možemo reći kako je situacija poprilično dobra, unatoč tome što neke pravoslavne, posebice Grčka pravoslavna crkva, te neke protestantske (točnije, baptističke, pentekostalske i adventističke) niječu međusobno priznavanje tog sakramenta. Kod protestantskih crkava i crkvenih zajednica problem je

⁴¹ “Unica ergo est Christi Ecclesia, subsistens in Ecclesia Catholica, cuius moderatio spectat ad Petri Successorem et ad Episcopos in communione cum eo. [...] Illae vero Communitates ecclesiales, quae validum Episcopatum et genuinam ac integram substantiam eucharistici mysterii non servant, sensu proprio Ecclesiae non sunt”: u: AAS, 92 (2000.) str. 758-759. Treba, također, reći kako su evangelici u Njemačkoj, iste godine, izdali dokument pod naslovom *Kirchengemeinschaft nach evangelischem Verständnis*, gdje kažu kako katoličko shvaćanje Crkve nije u skladu s evangeličkim shvaćanjem Crkve i njezina jedinstva. Usp. Evangelische Kirche in Deutschland, *Kirchengemeinschaft nach evangelischem Verständnis*, Kirchenamt der EKD, Hannover, 2001., str. 13.

⁴² Usp. W. KASPER, *Chiesa cattolica. Essenza – Realtà – Missione*, Queriniana, Brescia, 2012., str. 262-263.

u tome što ne priznaju krštenje djece kao pravo krštenje jer, prema njima, nedostaje osobna ispovijest vjere krštenika.

Aktualni predsjednik *Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana* kardinal Kurt Koch smatra kako je pitanje sakramenta krštenja, temeljno ekumensko pitanje te da je međusobno priznavanje krštenja temelj samoga ekumenizma: "Budući da danas, s jedne strane, još postoje pravoslavne crkve koje, u slučaju obraćenja, nanovo krštavaju i, s druge strane, protestantske crkve koje ne vide u krštenju preduvjet za sudjelovanje na Večeri Gospodnjoj, nužno je ponovno podsjetiti na temeljni princip prema kojemu s međusobnim priznavanjem krštenja ekumenizam stoji ili pada. Ipak, ne treba smatrati kako će međusobno priznavanje krštenja stvoriti dostatnu bazu za zajedničku ekumensku euharistiju."⁴³

147

Budući da je međusobno priznavanje sakramenta krštenja od presudne bitnosti za budući ekumenski hod crkava u Europi, dokument *Charta Oecumenica* upozorava crkve da se, s jedne strane, ne smiju pomiriti s trenutnim stanjem, dok, s druge strane, trebaju učiniti sve što je u njihovoj moći da se problemi i zapreke konačno prevladaju.

Euharistijsko zajedništvo druga je vrlo bitna tema koju dokument, istina, samo kratko naznačuje, ali je od iznimne bitnosti za međusobno približavanje razjedinjenih crkava u Europi, ali i šire. U ovome radu nije moguće ući u sva pitanja koja se javljaju kada se govori o toj temi. Možemo jednostavno reći kako oko pitanja euharistijskog zajedništva postoje različiti odgovori. Naime, pravoslavci ne prakticiraju euharistijsko zajedništvo ni sa katolicima, ni sa protestantima. Katolici, nadalje, pod određenim okolnosti dopuštaju interkomuniju s pravoslavicima, dok sa protestantima ona nije moguća. Na koncu, protestanti, uglavnom, dopuštaju pristup svim kršćanima koji žele i koji se osjećaju dostojnima da blaguju s njihova euharistijskog stola. Pravoslavna i katolička strana drže kako je potrebno ponajprije postići vidljivo jedinstvo Crkve, da bismo mogli zajedno blagovati euharistiju. Protestanti smatraju kako Crkva nije gospodar, nego službenica euharistije te kako je Krist onaj koji nas poziva za svoj stol te mi ne možemo nikome zabraniti da s toga stola

⁴³ K. KOCH, *Sviluppi ecumenici e nuove sfide*, u: *Studi ecumenici*, 29 (2011.) str. 200.

doista i blaguje.⁴⁴ Osobno se priklanjamo ideji kako euharistija ne bi trebala biti znak naših podjela, nego, naprotiv, već sada, trebala bi biti znak našega jedinstva koje je već prisutno u Kristu, a onda bi ono, također, trebalo biti prisutno i oko Kristova stola, za koji smo svi pozvani.⁴⁵

Taj dokument želi biti poticaj, a ne zapovijed, crkvama u Europi da porade na pitanju i pokušaju riješiti problem oko euharistijskog zajedništva. Crkve u Europi kažu kako žele činiti sve što je moguće kako bi se prevladali postojeći problemi. Ne bismo se smjeli zadovoljiti samo zajedničkom molitvom, potrebno je učiniti korak naprijed jer rješavanje ovoga pitanja od iznimne je bitnosti za budućnost crkava u Europi.

3.3. *Na putu prema vidljivom jedinstvu crkava u Europi*

Drugi dio dokumenta sastoji se od nekoliko poglavlja. Prvo poglavlje posvećeno je, možemo tako reći, pastoralnoj temi: *Zajedno naviještati evanđelje*. Ovo naviještanje evanđelja treba se događati na nekoliko razina. Ponajprije se ističe osobno svjedočenje vjere. Kako bismo to uspjeli, potrebno je, ističe dokument, razmijeniti pastoralna i katehetska iskustva i to na lokalnoj razini. Dokument uviđa opasnost od uskogrudne zatvorenosti i konfesionalnog prozelitizma. Kršćani naviještaju evanđelje, ne kako bi što više ljudi privukli u svoju (konfesionalnu) Crkvu i na taj način se širili, nego radi spasenja ljudi. Naviještanje evanđelja ne smije biti obilježeno sebičnim vlastitim interesima, nego mora biti prožeto ljubavlju prema čovjeku kao takvom. Stoga, dokument poziva sav narod Božji, tj. sve kršćane bez razlike kojoj konfesiji pripadaju, da posreduju evanđelje na društvenoj razini te da preuzmu socijalnu i političku odgovornost. Osim toga, dokument hrabro ističe

⁴⁴ Njemački ekumenski teološki instituti 2003. god. izdali su dokument u kojem kroz 7 teza zastupaju ideju kako je euharistijska gostoljubivost moguća. Usp. CENTRE D'ETUDES OECUMENIQUES DE STRASBOURG – INSTITUT FÜR ÖKUMENISCHE FORSCHUNG – KONFESSIONSKUNDLICHES INSTITUT BENSHEIM, *L'ospitalità eucaristica è possibile*, u: *Il Regno-documenti* 11 (2003.) str. 351-371. Uz taj dokument, postoji i dosta bogata bibliografija koja se bavi tom tematikom. Za protestantsko stajalište o toj vrlo bitnoj temi preporučamo djelo G. GENRE, *Gesù ti invita a cena. L'eucaristia è ecumenica*, Claudiana, Torino, 2007.

⁴⁵ Usp. I. MACUT, *Euharistijska gostoljubivost – put prema jedinstvu kršćana*, u: *Služba Božja* 2 (2012.) str. 250-255.

kako se obraćanje drugih ne smije događati zbog raznoraznih izvanjskih pritisaka, kao npr. iskorištavanjem teške materijalne situacije ljudi. Obraćanje je rezultat slobodne odluke i jedino je kao takvo ispravno. Sve ostalo nije niti u ekumenskom niti u kršćanskom duhu međusobne suradnje.

Sljedeća tema dokumenta posvećena je *povijesnoj tematici*. Dokument vrlo jasno i bez samozavaravanja ističe kako je naša europska povijest, s jedne strane, nažalost, prožeta krvavim sukobima i podjelama među kršćanima koje su narušile vjerodostojnost kršćanske poruke, te s druge, naglašava kako postoje i pozitivna iskustva. W. Hryniewicz, komentirajući ovaj dio dokumenta, piše: “Nije dosta podsjetiti se tko smo. Trebamo se prije svega upitati: čiji smo? Svi mi pripadamo Kristu.”⁴⁶ Ekumenizam počinje obraćenjem srca te spremnošću na priznavanje krivnje i na promjenu života. Bitno je da kršćani uvide kako jedni drugima nisu neprijatelji, nego trebaju druge konfesije početi doživljavati uistinu kao braću u Kristu, te je potrebno da prepoznaju duhovne darove drugih kršćanskih tradicija.⁴⁷ Sve ovo vodi u obnovu crkava te, uključujući u ekumenski pokret mlade, snažno vodi crkve prema sve većem jedinstvu.

Kako bi crkve vratile vjerodostojnost poruci koju naviještaju, potrebno je da zajednički djeluju i naviještaju Krista, što je ujedno i sljedeća tema dokumenta. Iako, s jedne strane, crkve još nisu u dovoljnoj mjeri spremne zajednički djelovati, s druge strane, suživot i zajedničko djelovanje kršćana obistinjuje se na svim razinama, bilo u obiteljima, na poslu, u prijateljstvima. Kršćani, doista, žive kao jedno u Kristu ne pitajući za vjeroispovijest, nego djeluju i žive zajedno kao braća i sestre u Kristu. Crkve se moraju: “Prestati brinuti oko toga da ne bi slučajno izgubile nešto što smatraju vlastito ili nepovratno. U mjeri u kojoj crkve uspiju djelovati na ovaj način, moći će dati život ekumenizmu koji neće biti samo teološki, nego u službi

⁴⁶ W. HRYNIEWICZ, *In cammino verso l'unità visibile delle Chiese in Europa*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, str. 73.

⁴⁷ Među teolozima koji su na poseban način inzistirali u svojoj ekumenskoj misli upravo na tome da je potrebno u drugim crkvama prepoznavati duhovne darove (karizme), zasigurno posebno mjesto zauzima protestantski teolog i egzeget Oscar Cullmann (1902-1999). Usp. O. CULLMANN, *Unità attraverso la diversità*, Queriniana, Brescia, 1987; *Le vie dell'unità cristiana*, Queriniana, Brescia, 1994.

svijetu i imat će snagu u rješavanju sukoba koji ugrožavaju stabilnosti, te stalno dovode u opasnost zajednički suživotu u različitosti. Crkve su, danas više nego ikad prije, gledajući izvan sebe, pozvane razraditi nove strategije u evangelizaciji.”⁴⁸

Osim zajedničkog djelovanja potrebno je, također, da crkve zajedno mole za vidljivo jedinstvo Crkve u Kristu. Dokument ističe kako je bolni i vidljivi znak naših podjela nedostatak zajedničkog slavljenja euharistije. Malo prije smo ukratko predstavili problematiku zajedničkoga euharistijskog slavlja ili međusobnog dijeljenja euharistije. Međutim, ovdje je potrebno istaknuti i pozitivan pomak u katoličkom shvaćanju molitve za jedinstvo kršćana. Naime, prema starom katoličkom modelu, u kojem se jedinstvo Crkve može ostvariti jedino kao povratak odijeljenih crkava u krilo prave Crkve, samim time i molitva za jedinstvo kršćana imala je za cilj izmoliti kod Boga obraćenje odijeljenih crkava i njihov povratak u krilo jedine prave Crkve. Na sreću, danas Katolička crkva ovu molitvu shvaća drugačije te se više ne moli za obraćenje odijeljene braće, nego, naprotiv, molimo za obraćenje svih crkava zajedno. Unatoč ovim pozitivnim pomacima, treba istaknuti kako i danas postoje određena opiranja, negodovanja ili nepovjerenje kad je riječ o zajedničkoj molitvi. Međutim, Isusova zapovijed o molitvi da budemo jedno koju nalazimo u Ivanovu evanđelju, treba svim kršćanima biti trajni poticaj da trajno i neprekidno i mole i rade za konačno postizanje vidljivog jedinstva razjedinjenih crkava.

Uz zajedničko djelovanje i molitvu, treći vrlo bitni vid ekumenskih nastojanja svakako je i nastavak međusobnog dijaloga. I dok se danas čini kako ekumenizam ne donosi konkretni plod, a to je jedinstvo, ipak dijalog nema alternative, tj. mora se nastaviti. Kako međusobne teološke rasprave ne bi još i više doprinijele međusobnom razilaženju i podjelama, dokument ističe potrebu trajnog vraćanja Kristu.⁴⁹ Dokument jasno kaže kako postoji pluralnost koja je dar koji treba biti na međusobno obogaćenje. Nažalost teološke, etičke⁵⁰ i pravne razlike

⁴⁸ A. PRISCO, *Charta Oecumenica 2001 e 2011 a confronto*, u: *Studi ecumenici*, 30 (2012.) str. 14.

⁴⁹ Usp. *Isto*, str. 16.

⁵⁰ Dosta se prisjetiti različitih tumačenja anglikanskih i evangeličkih biskupa iz Njemačke oko pitanja vezanih uz homoseksualce te oko pitanja društvenog priznanja i ozakonjenja veza istospolnih zajednica. Usp. GAMBERINI, *La Charta Oecumenica. Presentazione e commento*, str. 15.

često su bile razlog sve većeg i većeg razilaženja i netrpeljivosti. Već je protestantski teolog O. Cullmann u svojim ekumenskim promišljanjima snažno naglašavao kako nepoštovanje i neprihvatanje međusobnih razlika, s jedne strane, jest grijeh protiv Duha Svetoga, dok, s druge, vodi prema lažnom jedinstvu crkava. Jedinstvo crkava, ako u sebi ne prihvaća i ne uključuje međusobne razlike i specifičnosti, nije utemeljeno na istini i treba se boriti protiv takvog jedinstva. Ekumenski model *jedinstvo u različitosti*, koji je Cullmann zastupao i branio sve do svoje smrti, znači biti jedno, ali ipak različito. Naime, plod je Duha Svetoga različitost i kao takva ona se mora prihvatiti.⁵¹

Zbog opasnosti od daljnjih međusobnih podjela, ovaj dokument crkvama u Europi može pomoći, s jedne strane, otvoriti nove horizonte za međusobni dijalog i za bolje međusobno shvaćanje, te, s druge, otkloniti opasnosti od daljnjeg teološkoga, etičkog, itd., udaljavanja što neizbježno vodi u sve veće i veće podjele.⁵²

3.4. Zajednička odgovornost u Europi

Ovo je treći i ujedno posljednji dio dokumenta. U prvoj temi pod naslovom *Suoblikovati Europu*, dokument ističe kako je potrebno ponajprije, ako želimo postići jedinstvo između crkava, uskladiti zajedničke vrijednosti. Crkve u Europi trebaju pomoći kako bi se na istom kontinentu razvilo političko i etičko jedinstvo.⁵³ Solidarnost i pozornost za one najslabije treba biti prepoznato kao zajednički jezik. Danas dok se Zapadna Europa nalazi u ekonomskoj krizi, ove riječi iz dokumenta čine se neostvarivima. Na istočnoj strani istog kontinenta, situacija je još i teža. Još, nažalost, postoje snažno naglašene razlike između sjevera i juga, istoka i zapada. Unatoč svemu tome, crkve u Europi žele spasiti zajedničke vrijednosti. Religija ne smije biti uzrokom razdora i ratova među narodima, kao što je to, nažalost, bilo u posljednje vrijeme na našim područjima. Sve kršćanske crkve, ali i ostale religije, kao što je npr. islam, trebaju doprinijeti širenju mira

⁵¹ Usp. CULLMANN, *Unità attraverso la diversità*, Queriniana, Brescia, str. 7-35.

⁵² Usp. GAMBERINI, *La Charta Oecumenica. Presentazione e commento*, str. 15.

⁵³ Usp. PRISCO, *Charta Oecumenica 2001 e 2011 a confronto*, str. 16.

i demokratizacije društva te u tome imaju svoju nemjerljivu i nezamjenjivu odgovornost i zadaću.⁵⁴

Kulturološku, nacionalnu i vjersku raznolikost u Europi crkve doživljavaju kao bogatstvo. Zadatak je Crkve da svojim primjerom, što moramo priznati nije uvijek bio slučaj, doprinosi miru i napretku europskog društva. Crkve moraju doprinijeti pomirenju naroda u Europi. Osim toga, dokument ističe kako crkve trebaju doprinijeti demokratizaciji Europe. Crkve se, doista, moraju još puno truditi i raditi na tom polju ako doista žele ostvariti ovaj zadatak koji se stavlja pred njih.⁵⁵

Tematikom o očuvanju svega stvorenoga, dokument opisuje još jedan zadatak koji je od temeljne bitnosti za zajedničko svjedočanstvo Crkve u suvremenom društvu. Na područjima ekologije i bioetike, ne samo crkve u Europi nego i u drugim dijelovima svijeta, nalaze se u velikim problemima: kako uskladiti ono što je znanstveno i tehnički moguće s etikom.⁵⁶ Dokument jasno kaže kako: "Jedinstveno dostojanstvo svakoga ljudskog bića treba imati prvenstvo u odnosu na ono što je tehnički ostvarivo."⁵⁷ Budući da je Zemlja naslijeđeno dobro, kršćani se trebaju prema njoj odnositi upravo tako. Zbog toga su crkve u Europi pozvale kršćanske crkve da se uvede jedan ekumenski molitveni dan koji bi bio posvećen molitvi za očuvanje svega stvorenoga.⁵⁸

Sam kraj dokumenta posvećen je židovstvu, islamu i ostalim svjetskim religijama. Kad je riječ o Židovima, crkve u Europi snažno osuđuju svaki oblik antisemitizma i progona te za sve ono što se događalo u kršćanskom ambijentu, traže od Židova oprostjenje. Kada se govori o "kršćanskim korijenima Europe", A. Prisco smatra kako je ovo samo djelomično istina. Naime, ne može se zaboraviti one koji su platili visoku cijenu samo zbog toga što pripadaju izabranom narodu.⁵⁹ Kršćani se i dalje moraju truditi i boriti oko istrjebljenja bilo kojeg oblika predrasuda

⁵⁴ Usp. *Isto*, str. 17.

⁵⁵ Usp. R. FRIELING, *La nostra comune responsabilità in Europa*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, str. 84-85.

⁵⁶ Usp. *Isto*, str. 85.

⁵⁷ *Charta Oecumenica*, str. 318.

⁵⁸ Usp. *Isto*, str. 318.

⁵⁹ Usp. PRISCO, *Charta Oecumenica 2001 e 2011 a confronto*, str. 19.

prema Židovima i to bilo s kulturološke bilo s religijske strane. Kad je riječ o islamu, crkve kažu kako su muslimani stoljećima prisutni u Europi i to u pojedinim dijelovima kao jake manjine. Odnos između kršćana i muslimana, s jedne strane, dobar je i pozitivan te su tijekom povijesti ostvareni mnogobrojni kontakti, međutim, s druge strane, i dalje postoje određene predrasude koje kroz povijest nose bolna iskustva. P. Gamberini se pita je li moguće u budućnosti jedan zajednički suživot kršćana, židova i muslimana? Prema istom autoru, ulazak Turske u Europsku Uniju zasigurno bi ubrzao taj proces, međutim, pita se autor, na koji način pripremiti Europu za taj korak? Njegov je odgovor taj da je potrebno razgovarati s autentičnim islamom, a isključiti onaj nasilni.⁶⁰

Na koncu, dokument govori o susretu s drugim religijama i drugim pogledima na svijet. Europa je prestala biti monoteistički obojena i to je jedan od razloga zašto je potrebno da kršćani uspostave dijalog s pripadnicima drugih religija. Naime, i sam dokument to priznaje, mnogi su kršćani zainteresirani za druge religije i drugačije poglede i tumačenja svijeta te se nerijetko dogodi da isti ti kršćani napuštaju svoju vjeru. Prisco vjeruje kako taj dokument sadrži proročanstvo o novoj Europi koja će biti sagrađena na toleranciji i harmoniji, na suživotu i različitosti.⁶¹

ZAKLJUČAK

Dok, s jedne strane, postoje teolozi koji predviđaju vrlo skori kraj ekumenizma, tj. ekumenizam polako, ali sigurno umire, s druge strane, *Charta Oecumenica* ohrabruje i snažno potiče crkve i teologe u Europi na jedan novi zamah i polet kako bi s još više snage i upornosti radili na ujedinjenju i na postizanju vidljivog jedinstva Crkve.

Koje nam perspektive otvara taj dokument? Keith Clements, u svom kratkom radu u kojem se osvrće na moguće buduće perspektive koje taj dokument otvara, ističe kako sve više kršćana razmišlja o ekumenskim pitanjima te nailaze na određene nedoumice i poteškoće. Tako npr. kršćani koji su sklopili mješoviti brak pitaju se zašto ne mogu pristupiti istom

⁶⁰ Usp. GAMBERINI, *La Charta Oecumenica. Presentazione e commento*, str. 16.

⁶¹ Usp. PRISCO, *Charta Oecumenica 2001 e 2011 a confronto*, str. 21.

stolu Gospodnjem ili zašto mogu živjeti cijeli tjedan zajedno, a nedjeljom se moraju razdvajati i slaviti odvojene liturgije. Autor ne želi prejudicirati rješenje nego ističe kako se crkve i teolozi moraju suočiti i s takvim pitanjima. *Charta Oecumenica* potiče na jednu novu razinu odnosa među crkvama unatoč svim onim različitostima koje još nisu prevladane.⁶²

Zajednički navještaj evanđelja druga je perspektiva koju taj dokument naznačuje i otvara. Crkve vide kako razjedinjeni navještaj, koji katkad ima za cilj privlačenje što više novih članova, ne donosi u konačnici plod koji bi trebao, a to je spasenje ljudi. Bit evanđeoskog navještaja nije pridobiti nove članove ili obratiti članove neke druge crkve, nego im navijestiti Krista koji je jedan i nepodijeljen, kao što bi i Crkva trebala biti jedna i nepodijeljena. Crkve bi trebale ljudima pružiti nadu, a ne ih zbunjivati ili obeshrabrivati svojom razjedinjenošću i problemima koje ni same ne znaju na koji način prevladati. Osim zajedničkog navještaja u Europi, taj dokument, na neki način, potiče kršćanske crkve da zajednički naviještaju evanđelje i radosnu vijest spasenja i izvan Europe, tj. u ostalim dijelovima svijeta gdje su prisutne misije. Sigurno bi taj pristup imao daleko veći uspjeh te bi bio i vjerodostojniji pred onima kojima se naviješta Krista. Već smo rekli kako su kršćani nakon svojih unutarnjih podjela, pogotovo u XVI. st. preko svojih misionara koje su slali, raširili svoje podjele na cijeli svijet. Zadatak je kršćana, dakle, da zajedničkim radom i navještajem podjele prevladaju i pokažu kako nam je svima isti cilj, a to je navijestiti Isusa Krista i radosnu vijest spasenja svim ljudima na svim kontinentima.

Očito je da je dijalog nešto bez čega nije moguć napredak, pogotovo nije moguć napredak u svladavanju teških i vrlo kompliciranih teoloških pitanja koja još opterećuju odnose među crkvama. Dijalog, doista, nema alternative te je potrebno s njim i nastaviti. Uz dijalog, zajednička molitva našem Ocu može pomoći i nadahnuti odgovorne u crkvama kako bi u svjetlu evanđelja pronašli odgovore i rješenja koja još traže kako bi se još snažnije zaputili prema vidljivom jedinstvu koje sve crkve žele i koje uz Božju pomoć mogu i ostvariti.

⁶² Usp. K. CLEMENTS, *Prospettive future*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEC) – CONFERENZA DELLE CHIESE EUROPEE (KEK), *Charta Oecumenica. Un testo, un processo, un sogno delle Chiese in Europa*, str. 120-122.

ECUMENICAL DECLARATION (CHARTA OECUMENICA)
REPRESENTATION AND INTERPRETATION

Summary

Charta Oecumenica - Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe was signed on 22 April 2001 in Strasbourg by the two presidents, Cardinal Miloslav Vlk (CCEC) and Metropolitan Jeremiah (KEK). The document contains an introduction and three topics: 1 *We believe in one holy, catholic and apostolic Church*; 2 *On the way towards the visible unity of the churches in Europe*, 3 *Our shared responsibility in Europe*.

155

In the introduction, the document says that this document has not magisterial-dogmatic or ecclesiastical-legal significance. The first part deals with the same foundation, and that is the profession of faith by Nicene-Constantinople Council (381). Nevertheless, among the Churches, though there are different notions that the Church is the one. The first section also talks about mutual recognition of baptism and discuss about the Eucharistic communion. The second part consists of several chapters. The first chapter is devoted to the subject: to proclaim the Gospel together. Proclamation of the Gospel must not to be characterized by self-interest, but it must be charitable towards the man. Conversion of others should not be driven by the difficult financial situation of people, but it is free will. The document say that Christians need to see each other not as enemies, but brothers in Christ. The churches need to work together, to pray and pursue mutual dialogue at all levels. The third part of the document in the first topic talks about how important it was that the Church in Europe is helping to develop a political and moral unity. Cultural, ethnic and religious diversity of the Church seen as a richness, and therefore need to continue the dialogue with the Jews, Islam and other religions and worldviews.

From the document makes clear that there is no alternative to dialogue and it has to be continue. With dialogue, there is a communal prayer and action in all areas of human life. All this can accelerate the process of unification of the churches that they are already one in Christ.

Keywords: *Charta Oecumenica*, *KEK*, *CCEC*, *the Church in Europe*, *unity*.